

Werns-
dorf

1770

K 12
3598

DISSERTATIO BREVIS
DE
CAPITIS POENA ET SECTIONE
EX LEGIBVS XII. TABVLARVM

Q V A M
V I R O
SVMME REVERENDO EXCELLENTISSIMO
AMPLISSIMO
GVILIELMO PAVLLO
VERPOORTENNIO

RECTORI ILLVSTRIS GYMNASII GEDANENSIS
THEOLOGIAE P. P. ET PASTORI AD AEDEM
S. TRIADOS DESIGNATO

Hyp
3598
PIE MENTIS TESSERAM
ESSE. CVPIIT
GOTTLIEB WERNSDORFIVS
IVR. VTR. CANDIDATVS ADVOC. IMMATIC.
ET S. C. M. NOTAR. PVBL.

WITTEBERGAE
LITTERIS C. CHR. DÜRRII ACAD. A TYRIS.

13. 1. 06.

1770.

80.1.1

VIR SVMME REVERENDE
AVVNCVLE, PIE COLENDE.

 Posteaquam mihi renunciatum est, Magnificum Reipublicae Gedanensis Senatum, reliquosque amplissimos Ordines, in TE Rectoris Gymnasii patrii munus perbenigne contulisse, TIBI- que, vt in hoc celeberrimo Athenaeo Theologiam doceres, mandasse, sane quam pro eo, ac debui vehementer gavisus sum, huiusque mei gaudii testes quam plurimos esse volui. Cum enim animus hominum ita comparatus sit, vt nulla fortuna perfecta esse credatur, cuius alii conscii non sint, et ipsa haec laetitiae communicatio gaudium augeat, ego quoque diu multumque cogitavi, qua ratione, quam plurimos huius mei gaudii participes redderem. Cum autem intelligam id commo-
dius

dius fieri non posse, nisi aut more academi-
co libellum aliquem ederem, in cuius
fronte pia vota nuncuparem, aut condu-
cto carmen locarem poetae; iam mitto ad
TE dissertationem breuem de lege XII.
Tabularum, quae debitoribus obaeratis
capitis poenam sectionemque minatur,
quam materiam ideo potissimum tractan-
dam suscepi, quod magis ex humaniorum
litterarum disciplina, quam ex iuris no-
stri praeceptis diiudicanda est. Quodsi
enim ad TE causam aliquam, quae quoti-
die in foro tractatur, de Iure v. c. prio-
ritatis creditorum in concursu, retulif-
sem, omnes me illico ad agnatos genti-
lesque mittendum censerent, nec iniuriam
michi facerent, cum eiusmodi res a stu-
diis TVIS alienae sint, nec personae TVAE
accommodatae. At cum TV, VIR SVMME
REVERENDE ab ineunte inde aetate lit-
teras, quae ab humanitate appellantur, non
contemnendas putaveris, sed omnis anti-
quitatis et inprimis Romanae peritus sis, in
hac

hac causa etiam cum aliis iudex sedere poteris. Nec a TVA omnino disciplina huius legis explicatio abhorret, cum sint nonnulli, ut sibi videntur eruditi interpretes, qui illam ἐξῆς apud Matthaeum XXIV. 51. et Lucam XII. 46. καὶ διχοτομοῦσι αὐτὸν explicantes, illico ad hanc, de qua agimus legem prouocent, seruique miseri corpus crudelissimo laniatu discerptum putent, quos tamen meliora iam docuit Cl. Heumannus, qui διχοτομεῖν flagris scindere interpretatur. praeterea in his ἀργιστέων locis non de poena debitoris obaerati agitur, sed serui malefici, qui domino absente conseruos dure tractauerat, unde etiam si in hac ex XII. Tab. lege capitis poena et sectio, ultimum supplicium denotaret, nullum tamen inde isti interpretes auxilium petere possent. Hanc iam habes opellae meae rationem, quae si TIBI non displicuerit, operae pretium me fecisse putabo. Ego vero et TIBI et Athenaeo patrio de hoc munere in TE
colla-

collato, vehementer gratulor, TIBI, quod
amplissimam nactus es occasionem, egre-
gias doctrinae TVAE opes cum aliis com-
municandi, Athenaeo vero, quod hac ra-
tione ingentem iacturam, quam morte b.
Bertlingii viri, siue ingenii dotes, siue
animi sinceritatem spectes, omnino incom-
parabilis fecit, reparare potest. Diu
igitur ut saluus incolumisque hanc am-
plissimam obtinere stationem, et multos
TVI similes erudire possis viros, id est,
quod summa cum religione opto, denique
ut mihi et in posterum fauere pergas,
rogo, non quod de TVA in me beneuolen-
tia, quam saepius iam testatam fecisti,
dubitent, sed quia solemnis haec est fini-
endi formula. Vale. Dab. Wittebergae
d. V Aug. MDCCLXX.

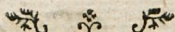
DE CAPITIS POENA ET
SECTIONE

EX XII TABVLIS

Quanquam multi grauesque viri
Romanorum leges antiquissi-
mas, ab immanitatis crimine,
cuius interdum reae fiunt, vin-
dicare studuerunt, et illam praesertim legem
XII Tabularum, quae poena capitis et se-
ctione, in debitores obaeratos animaduerti
iussit, explicatione mitigandam censuerunt;
nonnulli tamen adhuc nostra aetate, testimo-
nio TERTVLLIANI in *Apolog. C. 4.* QVIN-

- A

CTILIANI

CTILIANI *Instit. Orat. Lib. III. C. 6.* et
 GELLII *Not. Attic. XX. I.* fidentes, Ro-
 manos dirae nefandaeque immanitatis ac-
 cusare solent. Illud post alios defendit V.
 A. CORNEL. VAN BYNKERSHOECK *in*
Observ. iur. Rom. L. I. C. I. qui tamen me
 iudice capitis poenam non satis accurate ex-
 plicasse videtur; hoc vero summum quon-
 dam huius Academiae decus AVG. A LEY-
 SER *in Medit. ad Pandect. Spec. 474.* tue-
 ri suscepit. Quod si igitur auctoritatibus
 certandum esset, dubii omnino haereremus,
 quam potius sequeremur opinionem, et ini-
 qua forsan magis placeret, ob antiquiorum
 eorumque plurium testium numerum. Sed
 demus id veritati, summorumque auctorum
 iudicio, ut *accitis, quae usquam egregia,*
compositas duodecim Tabulas esse TACITO
in Ann. III, 27. credamus, easque *totam ci-*
vilem sapientiam, descriptis omnibus ciui-
tatis utilitatibus ac partibus continere, de-
nique et auctoritatis pondere, et utilitatis
ubertate bibliothecas omnium philosopho-
rum superare cum CICERONE de Orat. I. 44.
 pute-

putemus. Nam ipsa historia nos docet, fieri non potuisse, quin summa his legibus inesset aequitas. Quis enim est, qui cum legat istam Decemvirosum ad populum orationem apud LIVIVM III, 34. *Quod felix faustumque Reipublicae, Vobis, liberisque vestris sit, eatis et legatis leges propositas. Nos quantum decem hominum, ingeniis prouideri potuit, omnibus summis infimisque iura aequauimus, sed plus polent multorum ingenia consiliaque. Versetis igitur in animis vobiscum vnamquamque rem, agitetis deinde sermonibus, atque in medium, quid in quaqua re plus minusue sit conferatis. Eas enim leges habebit populus Romanus, quas consensus omnium non iussisse latas magis, quam tulisse videri potest, non in admirationem statim abripiatur, quod inter tot ciuium millia nemo obaeratorum fuit, qui ad durissimam legem de corporum sectione ingemisceret, si sectio illa, quam debitoribus Decemviri minantur, saeuissimo corporis laniatu perficienda fuisset? praesertim*

cum leges ad rumores hominum correctas esse ex LIVIO III, 34. discamus. Nonne plebeii pauperrimi homines, qui patriciis aere alieno obstricti erant, hanc faeuissimam legem tollendam antiquandamque putassent? Enim vero perlatae sunt hae leges centuriatis comitiis, nec unquam ciuis inter tot nexorum querelas, questus est, debitorem a foeneratore necatum esse. Si autem consensu publico hanc crudelitatem legitimam sublatam esse QVINCTILIANO *Inst. Orat. III, 6.* et TERTVLLIANO *Apolog. C. 4.* credimus, et neminem tam atroci supplicio in debitores vsu esse putamus, qualem igitur causam habuisse Decemuiros censebimus, qui adeo duram, et ab omni humanitate remotam, legem ferrent, imo duriozem nexis conditionem imponerent, quam ab antiquissimis Romanae reipublicae originibus habuerant? Seruii enim Tullii regis tempore debitores quidem obaerati libertatem amittebant, et in neruum ducebantur, non vero vltimo supplicio afficiebantur, vti illud ex oratione regis, qua
 populum

populum deliniebat, discimus, cuius verba
 apud DIONYSIVM HALICARNASS. *Lib.*
IV. p. 215. ed. Sylburg. haec sunt: Ὅσοι
 μὲν ὑμῶν ὀφειλόντες ἤδη χρέα διὰ πεινίαν ἀδυνάτοι
 εἰσιν ἀποδεναί, τέτοις βοηθεῖν προθυμῶμενος,
 ἐπεὶ πολίται εἰσι καὶ πολλές ὑπὲρ τῆς πατρίδος
 ἀνηντλήκασι πόνους, ἵνα μὴ τὴν ἰδίαν ἀφαιρεθῶσιν
 ἐλευθερίαν οἱ τὴν κοινὴν βεβαιώσαντες, ἐκ τῶν
 ἑμαυτὲ χρημάτων δίδωμι διαλυσαθῆαι τὰ χρέα,
 ὅσοι δ' ἂν μετὰ ταῦτα δανείστονται, τετρες ἐκ εἰσῶ
 πρὸς τὰ χρέα ἀπαγεσθῆαι, ἀλλὰ νομὸν θῆσω, με-
 δένα δανείζειν ἐπὶ σωμασιν ἐλευθέροις, ἱκανὸν ἡγε-
 μενός τοις δανεισῶσι τὰς ἐστίας τῶν συμβαλλόντων
 κρατεῖν. i. e. *Qui vestrum obaerati pro-*
pter paupertatem aes alienum exsoluere
non possunt, iis auxilium ferre apud ani-
imum meum constitui, quia ciues sunt, et
multos pro patria labores exantlauere. ne
igitur ii, qui communem libertatem fir-
mauerunt, propriam amittant, iis ex
meis bonis suppeditabo, vt debita exsol-
uere possint. Si quidam autem in poste-
rum a foeneratoribus mutuum sumserint,
eos ob aes alienum in neruum duci non
sinam,

*sinam, caueboque lege, ne foeneratoribus
 ius sit in libera corpora, sed contenti sint
 debitoris facultatibus.* Postea etiam haec
 poena debitoribus obaeratis mansit, quan-
 quam enim, quin rex promissis steterit et
 legem de debitoribus in vincula non du-
 cendis tulerit, non dubitandum censeat
 HEINECCIUS *Antiq. Iur. Lib. III. Tit.*
30. §. 3. ad alteram illam regis orationem
 prouocans, qua a Patriciis se ideo infectari
 Seruius dicit quod pauperibus libertatem a
 foeneratoribus eripi non passus sit, apud
 DIONYS. HALIC. *Lib. IV. p. 216.* ὅτι τρεῖς
 πένητας ὑμᾶς ἔκ ἐιάσα τὴν ἐλευθερίαν ἀΦαιρε-
 θῆναι, ὡς αὐτῶν (δανείων) ἀχθενας, egregie
 tamen notauit, illustre Academiae nostrae
 decus RITTERVS in *Not. ad Heinecc. Hist.*
Iur. I, 10. hanc ipsam concionem, quam
 Heineccius tangit, non vltimis temporibus
 a rege conuocatam esse, sed antequam re-
 gium conscenderet solium, praeterea Dio-
 nyfium, cum recensum legum Seruii face-
 ret, hanc legem tacuisse, denique regem
 alia forsan ratione, leges de contractibus
 fancien-

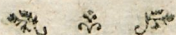
fanciendo, et pecuniam pro obaeratis exsoluendo, plebeiorum libertatem in tuto collocasse. Praeterea post regifugium, in libera republica eadem fuit debitorum, qui solvendo non erant, conditio; nam ad A. V. C. 254 post reges exactos vndecimum scribit DIONYS. HALICAR. *Lib. V. p. 319.* οἱ δανειζοντες εἰς δεσμῆς τὰ τῶν ὑποχρέων ἀγῆγον σώματα, καὶ ὡσπερ ἀργυρωνήτοις ἔτως ἐχρῶντο. i. e. foeneratores obaeratos in vincula ducebant, iisque ut emtis servis utebantur. et A. V. C. 256. ciues quaeruntur, se ob debita in neruum duci, et asserto licet vrbi imperio, ne corporum quidem libertatem tueri posse. Appius vero apud DIONYS. *Lib. VI. p. 360 et 386.* et Agrippa Menenius p. 405 hoc ius obaeratos in vincula ducendi legibus concessum esse dicunt, vt sine dubio Romani hunc morem a Graecis accepisse videantur, quorum plerique legislatores teste DIODORO SICULO *Lib. I. C. 79* debitores vinciendos esse permiserunt.

Cum igitur in tota Romana antiquitate de corporis sectione et dilaniatione crude-

lissima, nihil, nec ante duodecim Tabulas
 latas, nec post eas scriptas, inueniamus, ve-
 ro simillimum esse videtur, Decemuiros
 eam non iussisse, sed eam posteriorem aeta-
 tem elicuisse ex verbis legitimis. Quare
 quouis pignore contenderem, neminem fo-
 re, qui tantam in Decemuiris fuisse crude-
 litatem statueret, nisi huius sententiae ante-
 signanos haberet, Gellium, Tertullianum
 et ipsum Quinctilianum. Etenim cum so-
 leamus de gentium moribus, quae barba-
 riam exuerunt, mitius iudicare, ita dubi-
 tandum non est, quin plerique, nisi Gellii
 aliorumque auctoritas obstitisset, huius le-
 gis sententiam aliter explicauissent. Ne
 igitur grauissimorum scriptorum auctoritas
 veritati officiat, eorum fidem in re tam an-
 tiqua, et ab eorum aetate remota, paullu-
 lum in dubium vocemus. GELLIUS mi-
 nimis nos impediet difficultatibus, ipse enim,
 qui sexcentos fere annos post leges duode-
 cim Tabularum latas vixit, fatetur. *Lib.*
XX. I. longam aetatem verba atque mo-
res veteres, quibus verbis moribusque
senten-

*sententia legum comprehensa est, oblitte-
rasse, id quod eo facilius fieri potuit quia
plerique, qui iurisperiti videri volebant,
cum Iurisconsulto apud GELLIVM Noct.
Att. XVI. C. 10 credebant, se studium scien-
tiamque praestare debere iuris et legum,
quibus sua aetas vteretur, nec ius Fau-
norum, Aboriginumque discere debere.*
TERTULLIANO autem plura etiam obstant,
quam Gellio, quamvis enim EVSEBIUS
Hist. Eccl. II, 2. hunc latinae ecclesiae pa-
trem iuris Romani peritum fuisse dicat, et
sint nonnulli, qui hunc, de quo agimus,
Tertullianum et Iurisconsultum, cuius frag-
menta in iuris nostri libris extant, eundem
esse putent (in quorum tamen sententiam
ob argumenta MENAGII *in Amoen. Iur.*
Civ. C. 12. et ob diuersum imprimis vtrius-
que stilum nos non descendimus); aetas
tamen eius, qui Septimio Seuero Imp. συ-
ξεστος fuit, a compositione duodecim Ta-
bularum longius remota, et studium eius,
quod vbiq; prodit, in eos, qui Christi
dogma non sequebantur, animaduertendi,
A 4 testi-

testimonium, boni Patris maxime suspectum reddunt. Solus igitur restat testis immanis Decemvirosum saevitiae, FABIVS QVINCTILIANVS, in quem nulla partium studii cadit suspicio, et qui Gellio Tertulianoque antiquior fuit, cum puer, Galba imperatore, Romam venerit, quamvis etiam quingentos fere annos post Decemvirum legislationem vixerit. Hic testis eo maiorem fidem mereri videtur, cum non longius absit ab illis temporibus, quibus pueri leges duodecim Tabularum, teste CICERONE *de Legib. Lib. II. C. 4. et 23.* ut carmen necessarium discere sunt soliti. Sed ut res eo clarior fiat ipsa FABII *in Inst. Orat. Lib. III. 6.* apponamus verba: *Sunt, inquit, quaedam non laudabilia natura, sed iure concessa, ut in duodecim Tabulis debitorum corpus inter creditores diuidi licuit: quem legem mos publicus repudiauit.* At in his verbis corpus debitoris diuidi audio, lanionem vero et carnificem, qui summo cum cruciatu corpus in diuersa traheret, non video, quare cum sciam omnes
res,

res, nisi quae natura sua diuisionem non recipiunt, recte diuidi posse, et in his rebus etiam per *L. 2. §. 1. de Verb. Oblig.* hominem esse, qui aequae ac nauis diuidi possit, quamuis diuisio aut sectio haec vel nouaculis vel ferris facta, vsuum omnem aequae ac nauis amissura esset; Quinctilianum ideo, nisi aliud obstaret, de diuisione morali, vt ita dicam, non physica agere putarem, eumque prorsus ex contra sentientium numero eximerem, praesertim cum ipse FABIVS *Inst. Orat. VII, 3.* debitores in seruitutem, donec soluerent addictos esse doceat, de antiqua scilicet obaeratorum conditione differens, quae iam multos ante eius aetatem annos per legem Poeteliam Papiriam improbata erat. Sed ne hanc meam de explicando Quinctiliani loco sententiam, receptae interpretationi omnino anteponendam censeam, vltima huius loci verba, in quibus morem publicum hanc legem repudiasse dicit, impediunt, nam neminem vnquam a pluribus creditoribus venditum ac pretium inde redactum diuisum

sum in partes esse, in tanta temporum antiquitate negare non audeo. Sed quanta quanta sit etiam Quinciliani auctoritas, eius tamen vnus testimonium, praesertim cum iam eius tempore, legitima duodecim Tabularum verba, vt *proletarius v. Inst. Orat. VII, 3* obscuriora ignotioraque essent, contra omnem veri speciem apud me non valebit. Argumenta enim, quae immanem illam faeuitiam, a Decemuirorum legislatione abfuisse probant, vt paucis ea colligam, haec sunt. Leges primum duodecim Tabularum ad rumores hominum de vnoquoque legum capite edito correctas centuriatis comitiis perlatas esse LIVIVS III, 34. et DIONYSIVS HALICARN. *Antiquit. X. p. 681.* docent. Decemuiros autem, qui omni modo plebis fauorem demereri studebant, vt eorum princeps etiam Appius repente pro truci faeuoque infectatore plebis, plebicola, omnisque aerae popularis captator euaderet, vnquam tam faeuam et libertati plebeiorum inimicam legem tulisse, ab omni veri specie abhorret,

horret, praesertim cum iam dura admodum esset obaeratorum conditio, quibus capitis poenam, id est, libertatis amissionem, ut postea docebimus, minati sunt Decemviri, quae cum sub regibus iam inualuisset minorem habuit inuidiam. Nec inter tot nexorum querelas, et in foeneratores convicia, quenquam necatum, et corpus miserimo laniatu distractum inter debitores diuisum fuisse, quin nec ultra Tiberim debitores, qui soluendo non erant, venditos esse legimus, cum tamen multo durior esset transfiberina venditio, quam in vrbe seruitus. Tandem ipsa legis verba, quae nobis GELLIVS in *Noct. Att. XX.* I. seruaui, Quinctiliani Tertullianique sententiae contraria sunt. Nullo enim modo, si corpus a creditoribus in partes minutas dissectum esse putes, haec verba: SI PLVS MINVSVE SECVERVNT, SE FRAVDE ESTO, explicare poteris, nisi inepta plane et stolidi velis fingere, debitoris scilicet miserum corpus in tot partes, quot habuisset creditores diuisum esse, et vnumquemque

quemque creditorem pro modo crediti carnis partem secum tulisse, vt fere versus VIRGILII *Aeneid. I. v. 214 sq.* de iis dicere possis.

Illi se praedae accingunt dapibusque futuris

Tergora diripiunt costis et viscera nudant.

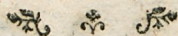
Pars in frustra secant, verubusque trementia figunt etc.

Quomodo igitur horrendi carminis verba iam explicanda sint, vt legi suae constet sententia, et interpretatio verbis legitimis accommodata, fit, iam dispiciamus. Quod vt eo facilius procedat verba GELLII *N. A. XX. I.* apponamus. *Sic enim sunt, opinor, inquit, verba legis: AERIS CONFESSI DEBITIQUE IVRE IUDICATIS TRIGINTA DIES IVSTI SVNTO, POST DEINDE MANVS INIECTIO ESTO. IN IVS DVCITO NI IUDICATVM FACIT AVT QVIPS EM ENDO IVRE VINDICIT SECVM DVCITO VINCITO*

CITO AVT NERVO AVT COM-
PEDIBVS QVINDECIM PONDO
NE MAIORE AVT SI VOLET MI-
NORE VINCITO SI VOLET
SVO VIVITO NI SVO VIVIT
QVI EM VINCTVM HABEBIT
LIBRAS FARRIS IN DIES DATO
SI VOLET PLVS DATO. *Erat*
autem ius interea paciscendi, ac nisi pa-
cti forent habebantur in vinculis dies
sexaginta; inter eos dies trinis nundinis
continuis, ad Praetorem in Comitium
producebantur, quantaque pecuniae iu-
dicati essent, praedicabatur. tertiis au-
tem nundinis capite poenas dabant, aut
trans Tiberim peregre venumibant — si
plures forent, quibus reus esset iudicatus,
secare si vellent et partiri corpus addicti
sibi hominis permiserunt. et quidem ver-
ba ipsa legis dicam, ne existimes invidiam
me istam forte formidare. TERTIIS,
inquit, NVNDINIS PARTIS SE-
CANTO, SI PLVS MINVSVE SE-
CVERVNT, SE FRAVDE ESTO.

Patet

Patet ex his, Decemviros capitibus poena et
 sectione in obaeratos debitores animaduerti
 iussisse. priusquam vero de his poenis di-
 ligentius agamus, lubet verbis Gellii pau-
 lisper immorari, et de lectione ipsa quae-
 dam monere, ut ex his ipsis summa legis-
 latorum aequitas magis appareat. De-
 cemuiuri aiunt, **AERIS CONFESSI
 DEBITIQUE IVRE IUDICATIS.**
 In verbis enim nihil muto, cum in iis la-
 psus esse scribam vero non sit simile, quia
 tribus locis eadem loquendi formula repe-
 tita est apud GELLIVM semel in *Noct.
 Att. XV*, 13. et bis in *Lib. XXI. C. 1.* et
 haec verba etiam, prout iacent, commo-
 dum admittant sensum, ut nec BYNKERS-
 HOEKII in *Obs. Iur. Rom. Lib. I, 1.* con-
 iectura, qui REIS CONFESSIS legit,
 nec aliorum emendatione, qui AERIS
 CONFESSO REBUSQUE IVRE
 IUDICATIS expriment, egeamus.
 Confiteor enim, ut GELLIUS N. A. XV.
 13. docet, et multae dictiones, ut *res con-
 fessa* apud CICER. in *Verr. V*, 56. pro-
 bant,

bant, est verbum commune, quo et activo et passivo sensu Grammatici vsi sunt; iudicandi autem vocabulum non solus GELLIVS, qui in propria causa testis nimis levis videretur, sed et alii scriptores optimi, vt LIVIVS VI. 14. gignendi casui, vt cum Grammaticis loquar, iungunt. Aeris confessi ac debiti iure iudicatis, inquam, id est iis, qui ob confessionem aeris alieni, legitimo iudiciorum ordine seruato, per sententiam Praetoris, id enim est iure, damnati erant, Decemviri aliquot spatium concedunt, quo pecuniam conquirere possent, nec eos statim creditoribus addicere voluerunt. Praeterlapso autem triginta dierum spatio, ad tribunal vocant debitorem, eumque, nisi aes alienum soluere possit, aut alius eum in ipso loco iudicii, id est, EM ENDO IVRE pecunia pro eo depensa vindicaret, vt saepius fecit seruandae turbandaeque pariter reipublicae natus M. Manlius Capitolinus, v. LIV. VI. II. sq. creditori custodiendum tradunt, nondum vero in servitutum addicunt, vt ex posterioribus GELLII verbis apparet.

B

parebit.

parebit. Ne vero debitores in hac custodia durius habeantur, et vt est apud DIONYS. HALIC. *Antiqu. Rom. VI. p. 402.* queri possint, se vt truculentissimas bestias ingenti catenarum onere (κλωϊοις καὶ μωδραϊοις) vinciri, edicunt, ne neruo et compedibus quindecim pondo maioribus vinciantur, et vt in singulos dies singulas minimum libras farris accipiant, quod ordinarium seruorum diarium fuisse ex HORAT. *Lib. I. Satyr. V. v. 68.* constat; generoso vero creditorum animo concedunt, vt leuiores compedes adhibeant, maiusque diarium praebeant. Pleraque quidem Gellii editiones insignis decemuirorum crudelitatis speciem prae se ferunt, quippe quae AVT COMPEDIBVS QVINDECIM PONDO NE MINORE AT SI VOLET MAIORE VINCITO, legunt, sed vti nos expressimus, ita ex antiquo et accurato exemplari legem proponit, elegantiori iurisprudentiae restaurandae natus IAC. CVIACIVS in *Observ III, 39*, et verba ipsa quae sequuntur, de diario debitoribus praebedendo

aperte

aperte docent, tam duros decemuiros non fuisse. et quae tandem causa fuisset, ut Decemuiiri adeo barbaramente ac crudeliter in debitores, qui aes alienum exsoluere non poterant, consuluissent, cum eos custodiae tantum gratia apud creditores esse vellent? Inter sexaginta enim dies, quibus in vinculis habebantur, tribus nundinis in comitium producebantur, et quantae pecuniae iudicati essent, praedicabatur, ut forsitan cuius aliquis diues vel affinitate iunctus, misero illorum hominum statu motus, creditori satisfaceret, debitoremque libertati restitueret. Obaeratos autem non statim post illam sententiam Praetoris: *DVCAS LICET*; seruos factos esse, ex eo patet, quod Gellius eos per sexaginta dies in vinculis fuisse dicat, et tertiis demum nundinis capite poenas dedisse, aut trans Tiberim peregre venum iisse. Certum ergo est, aliam fuisse nexorum conditionem per sexaginta illos dies, quam postea; quodsi enim statim post primam Praetoris sententiam serui facti essent, non diceret GELLIVS, eos in

vinculis fuisse sexaginta dies, cum constet nexos, vsque dum soluerent seruisse, et servilis etiam conditionis indicia, vincula et compedes scilicet, pro arbitrato eius, cui serviebant, gestasse. Saepius enim apud LIVIVM L. II. C. 23. et DIONYS. HALICAR: aliosque auctores, obaerati sua ostentant vincula. Post sexaginta igitur dies demum, vt arbitror, nexi serui fiebant, id enim est, **CAPITE POENAS DABANT.** Quamuis enim CORN. BYNKERSHOEKIVS in *Obs. Iur. Rom. I, I.* hanc loquendi formulam **CAPITE POENAS DABANT,** alio plane modo interpretetur, et debitorem in vsuras fortis teneri putet, nec ego diffitear, que ab eo de capitis poena seu vsuris fortis dicta sunt, pro more eius erudite ac eleganter disputata esse; tantum tamen abest, vt in huius viri Amplissimi sententiam discedam, vt potius alia omnia censeam. Nullum enim praesens commodum sentiret creditor, si debitor etiam in vsuras fortis condemnatus esset, a quo ne sortem quidem ipsam recipere potuit, quod si vero debitor

debitor soluendo fuit, putabimusne in neruum duci et priuatos carceres se passurum esse? Quare hoc vsurarum iudicium nullum plane vsum habuisset. Praeterea vt ipse BYNKERSHOEKIUS in altera parte legis explicanda contra ANNAEVM ROBERTVM, qui sectionem, quam Decemviri obaeratis minantur, per bonorum distractionem interpretatur, recte monet, *Decemviri, vt verbis eius vtar, hic toti sunt in constituendo iure, quod creditori competit, non in bona (de quibus nihil omnino) at in ipsum debitorem condemnatum.* Denique ipsa explicatio verborum nimis audax videretur, cum vsuras *capitis poenas* dictas esse, difficillime nobis persuadere poterit. Quanquam enim in L. 40. D. de reb. cred. vsurae morae, poenae loco dari dicuntur, valde tamen dubito an poenarum vocabulum absolute positum, apud bonos scriptores vsuras significet, vt taceam apud GELIUM debitores non *capitis poenas*, sed *capite poenas* dedisse, dici. Poenae potius vocabulum hic proprio et vsitato sensu acci-

piendum existimo, vt sit malum passionis ob malum actionis, definiente ita HVG. GROTIUS *de Iure Bell. et Pac. Lib. II. C. 20 §. 1.* Malum enim actionis in debitoribus obaeratis est id, quod creditoribus, vt par erat, non soluerent, malum autem passionis sunt vincula et denique seruitus. Caput enim, vt non ignorant, qui in INSTITUTIONIBVS IVSTINIANI Imperatoris Titulum *de Capitis deminutione* legerunt, est status, seu conditio hominum, ratione cuius diuersis iuribus vtuntur. Quemadmodum autem status ciuilis triplex est, vel libertatis, vel ciuitatis vel familiae, sic etiam capitis minutio diuiditur in maximam, mediam et minimam. At cum maxima capitis deminutio duas reliquas semper iunctas habeat, et seruus nec ciuitatis nec familiae iuribus fruatur, capitis deminutio simpliciter dicta, plerumque maximam significat, vnde receptum est seruum caput non habere §. 4. *I. de Cap. demin.* et eum, qui ex ingenuo seruus fit, caput amittere, seruus enim persona non est, sed rebus an-
nume-

numeratur *L. 2. §. 2. D. de Leg. Aquil.*
 Quid igitur est, quod impediatur, quo
 minus loquutionem *GELLII CAPITE
 POENAS DABANT* eodem modo
 explicemus? et debitores poenae loco ca-
 pite minutos dicamus? quod ex historia
 factum esse discimus; maximam enim ob-
 aerati et nexi patiebantur capitis diminu-
 tionem, qui libertatem donec soluerent,
 amittebant. Miror equidem Clarissimum
BYNKERSHOEKIVM hac explicatione usum
 non esse praesertim cum ipse *Obs. III, 6.* illam
κεφαλικην τιμοριαν, quam *THEOPHILVS* in
*Inst. pr. Tit. de perpet. et temporal. actio-
 nib.* furibus diurnis inflictam esse scribit,
 et illud *capitale crimen*, quod *SCHO-
 LIASTES ad Virgil. Aeneid. VIII. v.*
 205. apud maiores ante poenam quadrupli,
 furtum fuisse dicit, per additionem in
 feruitutem interpretandam esse censeat.
 Egregie mihi haec nostra interpretatio al-
 teri legis parti, scilicet *AVT TRANS
 TIBERIM PEREGRE VENVMI-
 B 4 BANT*

BANT conuenire videtur. Est igitur disiunctiua legis dispositio, debitores, qui soluendo non sunt, uel in urbe et agro Romano seruiant, uel ultra fines agri Romani vendantur. Nullam enim probabilem causam uideo, cur GOTHOFREDVS in *IV. Fontibus Iur. Ciu.* hanc legis partem de Transiberina venditione ad debitores, qui pluribus rei iudicati essent, transulerit, cum cuius GELLII uerba accuratius consideranti constet, cum priore legis parte hanc sanctionem coniungendam esse. Cum autem sciamus nunquam Romanos ciues trans Tiberim peregre uenuisse, quia inter tot nexorum querelas nunquam eos de tam dura acerbaque trans Tiberim venditione questos esse legimus, in urbe et agro Romano autem frequentissime seruisse ex tot auctorum locis discamus, pro certo adfirmare posse nobis uidemur, Decemuiros, qui ne in fures quidem ultorem gladium expedire V. CORN. BYNKERSHOEKII *Obs. Iur. Rom.*

Rom. III, 16. hac sua lege obaeratis
 summum supplicium minime irrogas-
 se, sed hoc potius iussisse, quod iam
 ante eorum legislationem moribus rece-
 ptum erat, et quod postea etiam factum
 esse ex Historia Romana discimus. Haec
 quae de *capitis poena* dicta sunt, cum eo
 minus dubia sint, quo saepius apud aucto-
 res, licet Themidis sacerdotes non sint, ca-
 put pro hominum statu libertatisque iure
 accipiatur, et quo certius est ab aliis etiam
 auctoribus seruitutem capitis poenam dici,
 uti hac loquendi formula utitur *ARRIVS*
MENANDER, cuius verba in *L. 4. §. 10.*
D. de re milit. haec sunt: *qui ad dile-*
ctum olim non respondebant, ut prodito-
res libertatis, in seruitutem redigeban-
tur: sed mutato statu militiae recessum
a CAPITIS POENA est; multum facient
 ad alteram legis partem, quae de pluribus
 creditoribus agit, et si verba ex *SEXTI*
CAECILII apud *GELLIVM* opinione intel-
 ligas, immanem saevitiae ac crudelitatis
 speciem

speciem prae se fert, explicandam. Nam si plures creditores erant, quibus reus esset iudicatus, lex permittit, debitorem in partes secare, iubetque id sine fraude esse, si creditores plus minusue secuissent. Recte igitur IAC. GOTHOFREDVS in *IV. Fontib. Iur. Civ.* hanc legem ita restituit: **AST SI PLVRES ERVNT REI TERTIIS NVNDINIS PARTES SECANTO: SI PLVS MINVSVE SECVERVNT, SE FRAVDE ESTO.** quam restitutionem inuita Minerua sollicitant BYNKERSHOEKIVS *Obs. I, I.* et qui eum et in hac re temere sequutus est HEINECCIUS in *Antiquit. Iur. Lib. III. 30.* quippe qui **AST SI PLVRIBVS ERVNT REI etc.** legendum censeant. Etenim emendatio haec et minus necessaria est, cum reus omnis is sit, de cuius re agitur, siue sit petitor, siue is, vnde petitur, teste CICERONE *de Orat. II, 79,* quare creditores commode etiam rei dici possunt, et omnem etiam verborum seriem turbat, quia

quia hac mutatione recepta non dici posset
 PARTES SECANTO vt est apud GEL-
 LIVM sed PARTES SECANTOR et
 in sequenti denique legis commate SI
 PLVS MINVSVE SECVERVNT, SE
 FRAUDE ESTO creditorum vocabu-
 lum supplendum esset, qui in priore non
 nominantur. qua tamen subitanea obser-
 vatione ego celeberrimorum Antecessorum
 famae, cui multum omnino tribuo, nihil
 detractum volo. Iam redeo unde deflexit
 iter. Cum igitur debitori, qui uni credi-
 tori aere alieno obstrictus erat, periculum
 vitae non immineret, iniqui fuissent decem-
 uiri necesse est, si miseri debitoris, qui plu-
 ribus reus iudicatus esset, corpus saevissi-
 mo laniatu discerpendum creditoribus de-
 diffent. Excusari forsitan posset durior poe-
 na, si ob maius aes alienum contractum,
 debitores grauius puniti essent, at non re-
 spiciunt ad quantitatem debiti Decemuiri,
 sed ad solum potius creditorum numerum;
 pluribus autem debere, non maius scelus
 est,

est, quam vni, et saepius apud diuitem
vnum maius aes alienum contrahi potest,
quam apud plures non aequae locupletes.
Quam ob rem lubenter sequor BYNKERS-
HOEKII explicationem, qui duram illam
Sexti Caecilii interpretationem improbat,
et debitorem publice venditum esse sta-
tuit, vt quantum fieri posset, publica aesti-
matione omnibus satisfieret, ne quis iusto
minoris debitorem venisse dicere posset.
Haec explicatio cum verbis egregie con-
ueniat, quoniam sectionem venditionem
publicam appellatam esse, ex multis au-
ctorum locis discimus, probat etiam sum-
mam Decemuirorum aequitatem et pru-
dentiam. Nam cum debitor, qui plu-
ribus reus iudicatus est, omnibus simul ad-
dici nequeat, quia operae vnicuique debi-
tori pro parte crediti praestandae, non sa-
tis accurate describi potuerunt, decemui-
ri hunc debitorem publice vendi iubent, vt
creditoribus ex pretio redacto, pro modo
crediti, quantum fieri potuit, satisfieret.

Nam

Nam si vni addictus esset, ea lege, vt reli-
 quis creditoribus pecuniam certam solue-
 ret, hi queri facile potuissent, debitorem
 iusti minoris esse addictum. Sed cum id
 verum esse rei pretium videatur, quod in
 publica rei venditione datum est, credito-
 res queri nunquam potuerunt, debitorem
 sub hasta publica venditum minoris addi-
 ctum esse. Haec igitur interpretatio legi
 plenissime suum restituit sensum, et verba
 etiam paullo obscuriora **SI PLVS MI-
 NVSVE SECVERVNT: SE FRAV-
 DE ESTO** clariora reddit. Iubent sci-
 licet Decemviri, vt si quis debitorem illum
 infra vel supra verum pretium emeret, hoc
 sine fraude faceret, et nec emtor, nec cre-
 ditores de damno queri possent. Sed cum
 de hac parte legis, quae sectionem debito-
 ribus minatur, plura pro more suo erudite
 disputauerit illustre Belgii decus **CORNEL.
 BYNKERSHOEKIVS** in *Obs. Iur. Rom. Lib.*
I. C. I. plura addere non lubet, ne post
 Homerum Iliada scribere velle videar, prae-
 fertim

fertim cum de iis tantum differere apud animum meum constituisssem, quae hic vir in omni antiquitate Romana peritissimus vel parum attigit, vel me iudice minus recte explicauit. Videant aequi huiusque rei periti iudices, quis nostrum longius a scopo aberrauerit, cum in tanta rerum antiquitate et inter tot auctorum diuersas sententias, certum quid definire vix liceat.

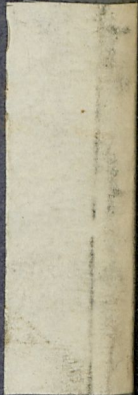
Me

ani-
r in
vel
ecte
rei
co-
nti-
en-

17 3398

X 2275202

Farbkarte #13

B.I.G.

DISSERTATIO BREVIS
DE
CAPITIS POENA ET SECTIONE
EX LEGIBVS XII. TABVLARVM

QVAM
V I R O
SVMME REVERENDO EXCELLENTISSIMO
AMPLISSIMO

GVILIELMO PAVLLO
VERPOORTENNIO

RECTORI ILLVSTRIS GYMNASII GEDANENSIS
THEOLOGIAE P.P. ET PASTORI AD AEDEM
S. TRIADOS DESIGNATO

PIE MENTIS TESSERAM
ESSE. CVPIIT
GOTTLIEB WERNSDORFIVS
VR. VTR. CANDIDATVS ADVOC. IMMATRIC.
ET S. C. M. NOTAR. PVBL.

WITTEBERGAE
LITTERIS C. CHR. DÜRRII ACAD. A TYPIS.

13. 1. 06.

1770.